

RSJ-rapport en hoorzitting

Hoogleraar Femmie Juffer blikt terug: 'Ik

TEKST ARNOUD KLUITERS

FOTO ARCHIEF FEMMIE JUFFER

Het uitgebrachte RSJ-rapport sloeg bij bijzonder hoogleraar Adoptiestudies Femmie Juffer in als een bom. Het advies baseerde zich op emoties en verouderde informatie, waar wetenschappelijke feiten zouden moeten spreken. Juffer snapte het niet, ze was daarom tevreden met de recente hoorzitting in de Tweede Kamer. Daar deelden verschillende betrokkenen hun visie op interlandelijke adoptie. Ook Juffer kreeg het woord. Ze blikt terug op die dag en op het bewogen halfjaar ervoor.

"Totaal verrast" was Femmie Juffer, toen ze op 2 november 2016 haar ochtendkrant opensloeg. 'Stop met interlandelijke adoptie', luidde het advies van de Raad voor de Strafrechtspleging en Jeugdbescherming (RSJ). Dat negatieve bericht overrompelde haar volledig. Bovendien was ze *not amused* om dit – als geraadpleegd deskundige in het onderzoek – via de media te moeten vernemen. Waarom kreeg ze het bijbehorende rapport *Bezinning op Interlandelijke Adoptie* pas een paar uur ná alle perspublicaties voor het eerst onder ogen? Ter voorbereiding op het eindadvies had het officiële adviesorgaan van het (vorige) kabinet haar toch niet voor niets uitgenodigd? Waar was haar visie op het huidige en toekomstige adoptiebeleid in Nederland?

'De periode van vóór 1993 was een soort 'oertijd'

De onderzoekers klopten niet zomaar bij Juffer aan. Ze is bijzonder hoogleraar Adoptiestudies aan de Universiteit Leiden bij het Instituut Pedagogische Wetenschappen. Ook maakte ze in 2008 deel uit van de commissie Kalsbeek, die het rapport *Alles van waarde is weerloos* uitbracht. Juffer: "Van het stopzetten van interlandelijke adopties was tien jaar geleden helemaal geen sprake."

Laatste redmiddel

Nadrukkelijk wees zij de RSJ erop dat Nederland in 1993 het Haags Adoptieverdrag ondertekende. Hierin staat dat interlandelijke adoptie een laatste redmiddel is voor kinderen die anders in een kindertehuis zouden moeten opgroeien. "Tallose studies hebben aangetoond dat opgroeien in een kindertehuis buitengewoon schadelijk is: het belemmert de hersengroei, intelligentie, schoolprestaties en lichamelijke groei. Ook is er een negatieve invloed op het sociaal-emotioneel functioneren. Bovendien ontstaan er hechtingsproblemen."

Inhaalslag

Ze sprak met de RSJ en stuurde hen naderhand aanvullende wetenschappelijke bevindingen toe. "Uit grootschalige analyses blijkt dat interlandelijk geadopteerde kinderen op alle terreinen van de ontwikkeling een grote inhaalslag maken. Ook op gebieden waarvan lange tijd is gedacht dat die vooral genetisch bepaald zijn, zoals IQ en lengtegroei. Slechts bij een kleine minderheid lukt die inhaalslag niet of minder snel dan gewenst. Maar die minderheid mag niet het beeld van alle geadopteerden bepalen."

Interviews

Na het gesprek ontving Juffer een concepthoofdstuk van de RSJ, waarop ze mocht reageren. "De strekking ervan was: adoptie is goed." Dat een paar maanden later alle andere hoofdstukken er heel anders uitzagen, sloeg in als een bom. "De media berichtten op 2 november niet alleen over het RSJ-advies, zelfs de interviews stonden al kláár. Blijkbaar hadden de bladen en programma's al vóór publicatie van het rapport toegang gehad tot mensen die negatief waren over interlandelijke adopties."

in de Tweede Kamer

las mijn woorden niet terug in het rapport'

Volgens de RSJ wegen de voordelen van interlandelijke adoptie niet op tegen de nadelen. De argumenten zijn bekend: geadopteerde kinderen hebben in Nederland niet te maken met hun eigen cultuur, godsdienst, etnische achtergrond en taal, iets waarvan wel sprake is in het land van herkomst. Met de vraag naar adoptiekinderen creëert Nederland juist extra aanbod. Landen kunnen hier geld aan verdienen in plaats van te investeren in goede voorzieningen ter plekke en de opbouw van een jeugdbeschermingssysteem.

Meer gehoorde nadelen gonzen door Nederland. In sommige landen – zoals China, verantwoordelijk voor een derde van de geadopteerde kinderen – is het moeilijk inzicht te krijgen in de achtergrond van individuele kinderen. Hoe hebben ouders afstand gedaan van hun kind? Zijn ouders daadwerkelijk overleden, zoals in de papieren staat? Hebben betrokken instanties in het land van herkomst voldoende gezocht naar alternatieven voordat tot adoptie werd overgegaan? De genuanceerde kant van het verhaal hoorde of las Juffer nergens. "Met mijn Leidse collega Rien van IJzendoorn – hij is hoogleraar algemene pedagogiek – ben ik daarna hard aan het werk gegaan. We zijn blogs gaan schrijven om de andere kant van het verhaal te vertellen."

'Had een student deze eindversie ingeleverd, dan had hij een onvoldoende gekregen'

Vraagtekens

Ook vanuit de Tweede Kamer waren er vraagtekens. Wat is er nou waar van zoveel negatieve verhalen? Klopt dat beeld wel of is meer nuancering inderdaad op zijn plaats? Al snel klonk de roep over een mogelijk rondetafelgesprek door, om zo betrokken organisaties ruimte te bieden voor meer tekst en uitleg.

Staatssecretaris Klaas Dijkhoff (Veiligheid en Justitie) gaf hieraan eind januari gehoor. *En passant* verklaarde hij ook dat het kabinet het RSJ-advies niet overneemt en de adoptie van kinderen uit het buitenland niet stopzet. Wel zei hij de zorgvuldigheid van de adoptieprocedures te willen verbeteren.

Hoorzitting

In de middag van 24 mei nam Juffer in de Thorbeckezaal van de Tweede Kamer plaats aan de lange, halfronde gesprekstafel. Het was 4 uur, het derde van de in totaal vier gespreksblokken kon beginnen. Naast haar zaten de jurist Ian Sumner en emeritus hoogleraar René Hoksbergen.

Juffer sprak haar pitch van de toegestane twee minuten tot de zes commissieleden van de Tweede Kamer aan de rechterzijde van de tafel. Recht voor hen zaten de eerdere en latere sprekers van die middag. Alleen de commissieleden en de spreker mochten het woord voeren. "Verder was iedereen doodstil. Er mocht niet gereageerd worden, maar de spanning was meer dan eens tastbaar."

De meningen waren die middag sterk verdeeld, volgens Juffer. "Er waren voor- en tegenstanders. Ik geloof niet dat er een middengroep

2,7 miljoen in tehuizen wereldwijd

Volgens een schatting van UNICEF leven wereldwijd zo'n 2,7 miljoen kinderen in een tehuis. Opgroeien in een tehuis is schadelijk voor de ontwikkeling van kinderen, zowel fysiek, cognitief als emotioneel. Bovendien gaat het om kwetsbare kinderen die een groot risico lopen op misbruik en geweld. UNICEF combineerde voor het onderzoek gegevens uit zo'n 140 landen. De kinderrechtenorganisatie roept op om het aantal kinderen in tehuizen terug te dringen.

was." Tijdens haar pitch benoemde zij nogmaals haar argumenten om vooral niet te stoppen met interlandelijke adoptie. Ze gaf uitleg over de grote verschillen van vóór en na 1993: waarom is dat zo'n belangrijk jaar geweest? "De ondertekening van het Haags Adoptieverdrag is echt een mijlpaal. De toen gemaakte afspraken garanderen een zo goed mogelijke interlandelijke adoptie", aldus Juffer. "Veel van de nu gehoorde incidenten in de media komen van voor die tijd. Neem het recente nieuws over de geadopteerden uit Sri Lanka en Bangladesh: zij kwamen in de jaren zeventig en tachtig als kind naar Nederland. Nu pas blijkt dat sommigen geen wees waren of dat ze hier een zus hebben."

Oertijd

Ze vervolgt: "Die periode van vóór 1993 was een soort 'oertijd'. Met het adoptieverdrag zijn er zoveel goede afspraken vastgelegd. Het is destijds ondertekend door 66 landen, dit zijn er inmiddels 82. De betrokken landen spraken af de bemiddeling goed te regelen. Dit als uiterste noodmaatregel voor alleen die kinderen die het nodig hebben, als opgroeien in kindertehuizen het alternatief betekent."

Ook begin jaren negentig startte Stichting Adoptievoorzieningen met

- 'Studies tonen aan dat heel jonge adoptiekinderen precies dezelfde gehechtheid hebben als niet-geadopteerde baby's'
- 'Opgroeien in een kindertehuis kan leiden tot traumatische ervaringen'
- 'Onderzoek naar de gedragsproblemen en sociale vaardigheden van circa negenhonderd adoptiekinderen laten zien dat er geen verschillen zijn met niet-geadopteerde kinderen'

het voortaan verplicht voorlichten van adoptieouders en het geven van nazorg. "Eerder gebeurde dit niet. Toen werden inderdaad gedragsproblemen geconstateerd bij een relatief grote minderheid van de adoptiekinderen. Maar na 1993 was de omslag groot."

Meerdere studies

Juffer wijst op recente onderzoeken, die een heel ander beeld laten zien. "Neem onze kersvers afgeronde studie waarbij is gekeken naar de gedragsproblemen en sociale vaardigheden van circa negenhon-

derd adoptiekinderen: er zijn geen verschillen gevonden met niet-geadopteerde kinderen."

En onlangs, tijdens de International Conference on Adoption Research (ICAR) in Nieuw-Zeeland, presenteerde promovendus Chloë Finet haar onderzoek naar een groep tienjarige adoptiekinderen. "Zij hadden twee en zes maanden na hun adoptie een IQ van gemiddeld 80, dat is op het niveau van een verstandelijke beperking. Negen jaar later is het IQ van die kinderen ruim 110. Dat is zelfs hoger dan het gemiddelde van niet-geadopteerde kinderen. Ze zijn zoveel beter af vergeleken met kinderen die moeten achterblijven in een tehuis."

Tel daar het nog niet gepubliceerde onderzoek van Gera ter Meulen bij op van het voormalig kenniscentrum voor Adoptie en Pleegzorg (ADOC). Ze sprak er vorig jaar in Utrecht over tijdens de EurAdopt-conferentie: de overgrote meerderheid van de geadopteerden is tevreden over zijn leven. Juffer: "Die uitkomst komt overeen met onze meta-analyses naar hun zelfwaardering." Ze wees de leden van de Kamercommissie er aanvullend op dat niet alleen hun ouders en leerkrachten dit rapporteren. Ook de geadopteerden zelf vinden dit.

Gehechtheid

"Interlandelijke adoptie is duidelijk een bewezen effectieve maatregel. En zoom je bijvoorbeeld in op het onderwerp gehechtheid: dan stelt de RSJ dat adoptie kan leiden tot hechtingsproblemen. Maar het omgekeerde is het geval! Verwaarlozing en mishandeling in een kindertehuis verstoren gehechtheid. Adoptie is juist een positieve interventie. Kinderen kunnen hun hechtingsachterstand dus inlopen."

'Staatssecretaris Dijkhoff heeft de kwestie in de ijskast gezet'

Laat er geen misverstand over bestaan, benadrukt ze. "Opgroeien in een kindertehuis kan leiden tot traumatische ervaringen. Maar als de RSJ stelt dat die kinderen de breuk met hun moeder niet aankunnen, dan is dat niet waar. Studies tonen juist aan dat heel jonge adoptiekinderen precies dezelfde gehechtheid hebben als niet-geadopteerde baby's. Die problemen ontstaan dus niet door afstand en adoptie." Om bovendien helder over te zijn: ook Juffer ziet deze kinderen graag in het land van herkomst in een adoptiegezin terechtkomen. In hun eigen omgeving, met de eigen taal, cultuur en gewoonten. "En het liefst bij eigen familie als dat mogelijk is. Niet in een kindertehuis. Pas als al die mogelijkheden tot niets leiden, pas dan komt adoptie in het buitenland ter sprake. Maar hiermee stoppen? Ik ben er fel tegen."

Onvoldoende

Boos was ze erover toen ze haar woorden niet teruglas in het RSJ-rapport. Ook een half jaar later in de Thorbeckezaal nam ze geen blad voor de mond. "Letterlijk heb ik daar gezegd: als het een student was geweest die deze eindversie had ingeleverd, dan had hij een onvoldoende gekregen."

De hoorzitting zit erop, wat nu? Volgens Juffer is het RSJ-rapport controversieel verklaard. "Dat betekent dat de Tweede Kamer de zaak gaat herijken. Zolang er geen nieuw kabinet is, blijft de kwestie in de ijskast staan. Eerst zal er een Kamerdebat moeten komen, pas daarna wordt er richting bepaald. Tot die tijd blijft het bij de verklaring die Dijkhoff in januari al uitsprak: de adoptie van kinderen uit het buitenland wordt niet stopgezet." ■

Deelnemers hoorzitting

Achttien sprekers kregen op 24 mei het woord tijdens het rondetafeloverleg in Den Haag. Ze waren verdeeld over vier blokken:

• de Raad voor de Strafrechtspleging en Jeugdbescherming (RSJ):

- J. Calkoen
- F. Candel
- Y. van der Kruit

• de praktijk:

- H. Westra (Origin Kinship Adoption)
- I. Teurlings (Stichting Interlandelijk Geadopteerden)
- C. van Dijen (Adoptie Ouders Overleg)
- H.J. Visscher (ouder van adoptiekinderen)
- M. Kollenstaart (geadopteerd en adoptiemoeder)
- S. Buursink (Adoptiestichting 'A New Way')

• de wetenschap:

- I. Sumner (wetenschappelijk expert interlandelijke adoptie en recht)
- R. Hoksbergen (emeritus-hoogleraar adoptie Universiteit Utrecht)
- F. Juffer (bijzonder hoogleraar Adoptiestudies Universiteit Leiden)

• organisaties:

- A. Roeters, Raad voor de Kinderbescherming
- A. Kouwenhoven, Centrale Autoriteit Internationale Kinderaangelegenheden
- P. Benders, Stichting Adoptievoorzieningen (SAV)
- A. Vinke, Kenniscentrum voor Adoptie en Pleegzorg ADOC
- R. Post, Europees ambtenaar en klokkenluider
- J. van Haaren, Unicef

Ieder blok duurde een uur. De sprekers kregen twee minuten de tijd voor hun pitch, waarna de Kamercommissie met hen in gesprek ging. De commissieleden waren: Madeleine van Toorenburg (CDA, voorzitter), Michiel van Nispen (SP), Vera Bergkamp (D66), Kees van der Staaij (SGP), Kathalijne Buitenweg (Groen Links) en Dilan Yeşilgöz-Zegerius (VVD).